

Soru: Kişi, vefat eden eşinin fotoğrafına bakabilir mi?

KISA FETVA

Hanefilere göre kocanın, vefat eden hanımının yüzü ve elleri dışındaki bölgeleri; kadının da vefat eden kocasının iddeti bittikten sonra göbek deliği ile diz kapağı arasında kalan bölgelerini içeren bir fotoğrafa bakması caiz değildir. Şafîilerde ise iki görüş vardır. Birinci görüşe göre diz kapağı ile göbek deliği arası dışındaki bölgeleri içeren fotoğrafa şehvet olmadan bakılabilirken diğer görüşe göre şehvet olmaksızın vücudunun tamamına ait bir fotoğrafa bakılabilir.

FETVA

Gözü haramdan sakınmayı emreden¹ İslam, birbirlerine örtü mesabesinde olan eşlerin² arasında bakılması yasak olan bir alan belirlememiştir. Eşlerin birbirlerinin galiz avretlerine bakmaması evlâ olmakla birlikte bakmaları durumunda herhangi bir haramlık veya kerahat söz konusu değildir.³ Ancak Hanefilere göre bu durum eşler arasındaki karı-koca ilişkisi devam ettiği müddet içerisinde geçerlidir.

Vefatından sonra eşlerin birbirlerinin fotoğrafına bakmasının hükmü meselesi; fıkıh kitaplarımızda bahsi geçen vefat eden eşe, diğerinin bakmasının ve onu yıkamasının cevazı hususuna tahrîc edilebilir. Şöyle ki, erkek vefat ettiğinde hanımının onu yıkamasının caiz⁴ olduğunda ittifak vardır.⁵ Zira kadın, kocasının vefatından dolayı iddet beklediğinden aradaki karı-koca ilişkisi bir açıdan devam etmektedir.⁶ Buna göre eşler arasındaki mahremiyet henüz son bulmadığından kadının kocasını yıkamasında bir beis yoktur.⁷ Ancak kadının adam vefat etmeden önce bاین talakla boşanmamış, irtidat etmemiş ve eşiyle arasında hürmet-i müsahara oluşturacak bir fiili irtikap etmemiş olması şarttır.⁸ Ayrıca Allah Rasulü'nün vefat ve defin işlemleri bittikten sonra Hz. Aişe (r.a), "Geçmişe dönme imkanım olsaydı Allah Rasulü'nü ﷺ hanımlarından başkası yıkamazdı."⁹ buyurarak bunun cevazını daha önce bilmediğini ve caiz

¹ Nûr, 24/30,31.

(قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ...) (وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ...)

² Bakara, 2/187.

(هِنَّ لِيَأْسَ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَأْسَ لَهُنَّ)

³ Burhanuddîn el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî* (Karaçi: Mektebtu'l-Büşrâ, 2021), 4/104.

⁴ Zeynuddîn İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dakâik* (Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 2/188.

⁵ Zafer Ahmed et-Tehânevî, *Î'lâü's-Sünen* (Karaçi: İdâratu'l-Kur'ânî ve'l-Ulûmi'l-İslâmiyye, 1996), 8/223.

⁶ Alâuddîn Muhammed b. Ahmed es-Semerkandî, *Tuhfetu'l-Fukahâ* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 1/241.

⁷ Alâuddîn Ebu Bekir b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertibi's-Şerâi'* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1986), 1/304.

⁸ Zeynuddîn İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dakâik*, 2/188.

⁹ Ebu Davud, Cenaiz, 27, 28 (Hadis No: 3141).

"لَمَّا أَرَادُوا غَسْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا وَاللَّهِ مَا نَدْرِي أُنْجَزِدُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ تِيَابِهِ كَمَا نُجَزِدُ مَوْتَانَا أَمْ نَغْسِلُهُ وَعَلَيْهِ تِيَابُهُ فَلَمَّا اخْتَلَفُوا أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّوْمَ حَتَّى مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ إِلَّا وَدَقْنَهُ فِي صَدْرِهِ ثُمَّ كَلَّمَهُمْ مُكَلِّمٌ مِنْ تَاجِيَةِ النَّبِيِّ لَا يَذُرُونَ مَنْ هُوَ أَنْ اغْسِلُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ تِيَابُهُ فَقَامُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَسَلُوهُ وَعَلَيْهِ قَمِيصُهُ يَصُبُّونَ الْمَاءَ فَوْقَ الْقَمِيصِ وَيُدْلِكُونَهُ بِالْقَمِيصِ دُونَ أَيْدِيهِمْ".
وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا غَسَلَهُ إِلَّا نِسَاءً.

olduğunu öğrendikten sonraki pişmanlığını ifade etmektedir.¹⁰ Hanefilere göre kadın vefat ettiğinde kocanın onu yıkaması caiz değildir.¹¹ Çünkü erkeğin iddet beklemesi gibi bir hüküm olmadığından kadının vefatıyla eşler arasındaki ilişki tamamen ortadan kalkar.¹² Nitekim Hz. Ömer (r.a) vefat eden hanımı ile alakalı onun velilerine hitaben:¹³ “Bu kadın hayatta iken üzerinde hak sahibi olan bizdik. Ancak vefat edince sizler hak sahibi oldunuz.”¹⁴ buyurmuştur. Bu durumda erkek ve kadın mahremiyet hükümleri açısından yabancı gibi olurlar; erkek, vefat eden hanımının mahrem bölgelerine bakamayacağı gibi ona dokunması da caiz değildir.¹⁵ Ancak namahrem olan kadının yüzüne bakmak caiz olduğundan kocanın, vefat eden eşinin yüzüne bakması caizdir.¹⁶

Şafiîlere göre ise, vefat eden eşlerin birbirlerini yıkamasının cevazı hususunda kadın ile erkek arasında bir fark yoktur. Kadın gibi erkeğin de vefat eden eşini yıkaması caizdir.¹⁷ Şafiî fakihlerinden İmam Nevevî (r.a) kadının vefat eden kocasını yıkamasının cevazı noktasında icmâ gerçekleştiğini ve bu bağlamda birtakım zayıf rivayetlerden ziyâde icmâ ile istidlâl etmenin daha doğru olduğunu ifade etmektedir.¹⁸ Şafiîler kocanın vefat eden hanımını yıkamasının cevazı hususunda ise Allah Rasulü'nün ﷺ Hz. Aişe'ye (r.anha) hitaben kullandığı nakledilen şu ifadelerle istidlâl etmektedir: “(Ey Aişe!) Sen benden önce vefat etsen, ben senin cenaze işleriyle ilgilensem, seni yıkasam, kefenlesem, namazını kılsam ve seni defnetsem fena mı olur?”¹⁹ Zikredilen hadisin sahih olduğunu söyleyen alimler²⁰ olsa da İmam Nevevî (r.a) zayıf olduğunu ifade etmektedir.²¹ Her ne kadar kocanın eşini yıkaması caiz olsa da evlâ olan onu kadınların yıkamasıdır.²² Vefat eden eşin diğerinin vücuduna bakmasının sınırı noktasında Şafiîler ihtilaf etmiştir. İmam Nevevî, Hatîb eş-Şirbînî gibi alimler vefat eden eşin, ölümle beraber kişinin diğer mahremleri gibi olduğunu yani şehvet olmaksızın göbek deliği ile diz kapağı dışındaki bölgelere bakılabileceğini, bu ikisi arasına bakmanın ise caiz olmadığını ifade etmektedir.²³ Büceyremî ise, tercihe şayan olan görüşe göre eşlerden birinin şehvet olmaksızın vefat eden diğerinin vücudunun tamamına bakmasının caiz olduğunu ifade etmektedir.²⁴

Zikredilenlerden hareketle Hanefilere göre; kadının veya erkeğin vefat etmesi halinde iddetin bitmesiyle eşler arasındaki ilişki sona erdiğinden birbirlerine yabancı

¹⁰ el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*, 1/304.

¹¹ Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Asl* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012), 1/357.

¹² Ebu Bekir er-Râzî el-Cassâs, *Şerhu Muhtasari'l-Tahâvî* (Medîne: Dâru's-Sirâc, 2010), 2/206.

¹³ eş-Şeybânî, *el-Asl*, 2/241.

¹⁴ Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Âsâr* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.), 2/38.

¹⁵ et-Tehânevî, *İ'lâü's-Sünen*, 8/224.

¹⁶ el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*, 1/306.

¹⁷ Kemâluddîn Ebu'l-Bekâ Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fi Şerhi'l-Minhâc* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2004), 3/23-24.

¹⁸ Bkz. Ebu Zekeriyya Muhyiddîn b. Şeref en-Nevevî, *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb* (Kahire: İdâratu'l-Tibâati'l-Müniriyye, 1928), 5/132.

¹⁹ İbn Mâce, Cenâiz, 9 (Hadis No: 1465). « مَا صَرَكَ لَوْ مِتَّ قَبْلِي فَمَمْتُ عَلَيْكَ فَغَسَّأْتُكَ وَكَفَّنْتُكَ وَصَلَّيْتُ عَلَيْكَ وَدَفَّنْتُكَ »

²⁰ ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 3/24.

²¹ en-Nevevî, *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, 5/133.

²² Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed Habîb el-Basfî el-Mâverîdî, *el-Hâvî'l-Kebîr fi Fıkhî Mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî (Şerhu Muhtasari'l-Müzenî)* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999), 3/17.

²³ Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed el-Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc İlä Ma'rifeti Me'âni Elfâzi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2011), 4/217.

²⁴ Süleymân b. Muhammed b. Ömer el-Mısrî el-Büceyremî, *Tuhfetu'l-habîb alâ Şerhi'l-Hatîb* (Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1995), 3/375.

olurlar.²⁵ Buna göre erkek, namahrem olan kadının şehvetten emin olmak kaydıyla sadece el ve yüzüne bakabilir.²⁶ Kadın ise, tercih edilen görüşe²⁷ göre yine şehvetten emin olmak kaydıyla namahrem olan erkeğin göbek deliği ile diz kapağı arası dışında kalan bölgelerine bakabilir.²⁸ Ancak kişinin şehvet duymaktan emin olmaması halinde iki durumda da karşı cinse bakması haram olur.²⁹

Sonuç olarak Hanefilere göre kocanın, vefat eden hanımının yüzü ve elleri dışındaki bölgeleri; kadının da vefat eden kocasının iddeti bittikten sonra göbek deliği ile diz kapağı arasında kalan bölgelerini içeren bir fotoğrafa bakması caiz değildir. Şafîilerde ise iki görüş vardır. Birinci görüşe göre diz kapağı ile göbek deliği arası dışındaki bölgeleri içeren fotoğrafa şehvet olmadan bakılabilirken diğer görüşe göre şehvet olmaksızın vücudunun tamamına ait bir fotoğrafa bakılabilir.

²⁵ et-Tehânevî, *İ'lâü's-Sünen*, 8/224.

²⁶ el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, ^4/99.

²⁷ İmam Merğînânî, zikredilen bölgelere ilaveten kadının, namahrem olan erkeğin karın ve sırt bölgelerine de bakmasının caiz olmadığını İmam Muhammed'in el-Asl adlı eserinden nakletmektedir. Bkz. el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 4/103.

²⁸ Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Marife, 2015), 9/612.

²⁹ İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr*, 9/612.